

Szakmai beszámoló

A Magyar Nemzeti Levéltárban (és a Földmérési és Távérzékelési Intézetben) őrzött kataszteri térképek digitalizálása és georeferálása, és a Hungaricana Közgyűjteményi Portálon történő publikációja

NKA pályázati azonosítók: 204122/00552 és a 204122/00553

Mintegy 10 évnyi megfeszített munka után lezárult a magyar kataszteri térképek digitalizálásának, georeferálásának és publikálásának egy jelentős fejezete. A kataszteri térképek digitalizálása és georeferálása az Arcanum Adatbázis Kft. által működtetett MAPIRE rendszerben működik a HUNGARICANA Közgyűjteményi Portál publikációs felületén. Az Országos Levéltár és a megyei levéltárak anyagának feldolgozása után, 2016-2017-ben sikerült feldolgozni a FÖMI (Földmérési és Távérzékelési Intézet) térképtárában lévő anyagokat. Ennek eredményeképpen mintegy 95-97%-os lefedettséget értünk el a mai Magyarország területén. Itt jegyezzük meg, hogy az egyes őrzési helyek eltérő szerkezetben tárolják az anyagokat, az OL törekszik a felméréskori megyék szerint, a FÖMI a mai megyebeosztás szerint, a megyei levéltárakban pedig bármelyik módszer előfordulhat. Ugyanakkor látni kell, hogy igen nehezen megoldható kérdésről van szó, hiszen a megyeszerkezet a felmérés idején jelentősen átalakult, hadd említsük meg csak Hajdú megye esetét, ami a felmérés kezdetekor Szatmár megyéhez tartozott, majd a felmérés alatt jött létre, így a térképeken áthúzták Szatmárt és kézzel átírták Hajdúra. További problémákat jelent a falubesorolás, az elmúlt majd másfél évszázadban többször változtak a falvak határai, egyesítettek, szétválasztottak településeket. Gyakran több részletben mértek fel egy-egy települést (és akkor így is nevezték I. rész, II. rész), pusztákkal, külterületekkel együtt, stb. A feldolgozás során ragaszkodtunk az eredeti megyebeosztáshoz (talán az egyetlen a fent említett Hajdú megye, ami a felmérési szelvényeken Szatmárként szerepel, de láthatóan még a felmérés ideje alatt javították és Hajdúknak jelezték), és az eredeti falukörvonalhoz.

Magyarországon 1856-ban indult az 1:2880-as (nagyobb városok belterületén 1:1440) kataszteri térképezés, és tartott az 1880-as évek közepéig. A térképekből két verzió készült és maradt fenn, az OL-ban és a FÖMI-ben őrzött nagyméretű, ritkán vezetett, kevéssé színezett (faluhatárok piros, vizek kék, kőházak piros, faházak sárga) és a megyei levéltárakban őrzött, színes birtokvázlatnak is nevezett, színezett (művelési áganként, pl. erdő fekete, rét zöld), gyakran vezetett, és gyakran a tulajdonosok neveit is tartalmazó verzió. Ha nem állt rendelkezésre más szelvény, akkor az 1880-as években készült nyomtatott, egyáltalán nem színezett, és gyakran igen kevés információt tartalmazó nyomatot vagy rossz minőségű másolatot is felhasználtuk.

A cél az volt, hogy lehetőség szerint minél teljesebb mértékben lefedjük a mai Magyarország területét. A feldolgozás lépései az alábbiak voltak:

- OL térképtár (Veszprém, Győr-Moson-Sopron, Vas)
- megyei feldolgozások (Fejér, Vas, Nógrád, Tolna, Somogy, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Csongrád, Heves, Szabolcs-Szatmár, Baranya)
- OL teljes anyagának szkennelése (georeferálás nélkül, ez a későbbiekben pótlásra jól használható lett)
- FÖMI (Pest és kisebb pótlások más megyékhez)
- FÖMI az eddig fel nem dolgozott megyék (Komárom-Esztergom, Borsod-Abaúj-Zemplén)
- FÖMI jelentős pótlások (Fejér, Baranya, Jász-Nagykun-Szolnok, Borsod-Abaúj-Zemplén)

- FÖMI apróbb pótlások (az összes megye)

A fenti okok miatt vannak teljesen (vagy majdnem teljesen) egységes megyék:

- Veszprém, Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Pest-Pilis-Solt-Kiskun, Borsod, Abaúj, Zemplén megyék kizárólag OL vagy FÖMI forrásból jöttek létre, így nem színezett, tulajdonosokat nem tartalmazó anyag került feldolgozásra. Ezeknél a megyéknél megyei feldolgozás nem készült.
- Vas megye az egyetlen, ahol a megyei anyag (majdnem) teljes volt, így ott az a verzió került az Internetre.
- Az összes többi megyénél vegyes az anyag, először a (mai) megyei anyag feldolgozása történt meg, és annak kiegészítése vagy az OL vagy a FÖMI anyaga alapján. Itt ismételt meg szeretnénk jegyezni, hogy az OL és a FÖMI anyaga teljeséggel kiegészíti egymást, egymásnak komplementerei.
- Az alábbi megyék esetében mindkét verzió feldolgozása megtörtént: Tolna, Nógrád, Vas

Néhány szó a feldolgozásról:

- a szkennelés 300 DPI, tömörítetlen TIFF verzióban történt;
- a georeferálás, az eredeti térképek vetületi paramétereinek ismeretében, a négy sarokpont segítségével történt (néha ez nem állt rendelkezésre, akkor akár egy vagy két ponttal kellett megelégednünk);
- a szelvényeket összeillesztettük, a falukörvonalakat manuálisan megrajzoltuk;
- a keleti és déli országrészekon, a gellérthegyi középponttól távolodva, egyre nagyobb hiba mutatkozott az eredeti felmérésben; ezt egyedileg, az egyes falumozaikok megfelelő eltolásával javítottuk; így még a legkeletibb és legdélibb részekon is 10-15 méteres pontosságot értünk el úgy a pontok, mint a körvonalak tekintetében;
- a feldolgozás JPEG2000 vagy ECW tömörítéssel történt eredeti vetületben (Gellérthegy központú sztereografikus vetületben);
- Az internetre 256*256 csempék kerültek föl, Google vetületben, AMAZON S3 Cloud szolgáltatásban;

A mai Magyarország mellett Horvátország, Kárpátalja és Krajna kataszteri térképe található ugyanezen elvek alapján (Krajna régebbi, ott 1820 körül készült el a felmérés).

Bízunk benne, hogy az eddig is népszerű MAPIRE szolgáltatás új lendületet kap, családtörténészek, helytörténészek, településkutatók és számos más tudományág képviselői tudják használni, az immár teljes Magyarországot.

A továbbfejlesztés lehetőségei:

- az eddig sehol meg nem talált helységek felkutatása; ennek helyei lehetnek még a megyei levéltárak (Pest, Borsod biztosan tartalmaz hiányzó anyagokat), földhivatalok, helytörténeti gyűjtemények, stb.;
- a több példányban létező megyék publikálása (Vas, Tolna, Nógrád);

- a történelmi Magyarország térképeinek feldolgozása; mai Szerbia területére eső térképek az Újvidéki városi múzeumban, Szlovákia teljes anyaga a Katastral Archiv-ban található; Romániáról, az erdélyi szelvényekről keveset tudunk (talán el sem készültek), de biztosan van Nagybányán egy jelentős anyag, ami biztosan tartalmazza a Máramarosból most hiányzó településeket);
- a legnagyobb falat természetesen a térképekhez tartozó iratanyag feldolgozása, itt sok tízmillió oldalról lehet szó, mind az OL, mind a megyei levéltárak tekintetében; itt kizárólag a tömeges digitalizálás vezethet eredményre, az viszont nagyon gyors, és nagyon hatékony feldolgozást tesz lehetővé.

Budapest, 2017. február 1.

Dr. Rác György

projektfelelős